UNAMA | UNITED NATIONS ASSISTANCE MISSION IN AFGHANISTAN
د بشري حقونو خدمتونه

په وسله واله جګړه کې د ملکي وګړو د ساتنې په اړه شپږ میاشتني وروستي معلومات
د ۲۰۱۹ کال د جنوري له لومړۍ نېټې څخه د جون تر ۳۱ پورې

د ۲۰۱۹ کال په لومړیو شپږو میاشتو کې، وسله والې جګړې ملکي وګړو ته د پام وړ زیان اړول جاري ساتلي، چې په زرګونو یې ټپي او وژلي، کورنۍ یې له خپلو کورونو بېځایه کړي او د پوهنې او روغتیا په ګډون یې اړین خدمتونه اغیزمن کړي. د ۲۰۱۹ کال د جنوري له لومړۍ نېټې څخه د جون تر ۳۱ پورې، یوناما ۳۸۱۲ ملکي تلفات (۱۳۶۶ مړه او ۲۴۴۶ ټپیان) مستند کړي، چې د ۲۰۱۸ کال د ورته مودې په پرتله ۲۷ سلنه کموالی په ډاګه کوي چې دا ۲۰۱۲ کال راهیسې په شپږو میاشتو تر ټولو کم تلفات دي. په داسې حال کې چې د ۲۰۱۹ کال په دویمه ربع کې د ټپي ملکیانو شمېر د لومړۍ ربعې له شمېر سره د پرتلې وړ دی، یوناما په روان کال کې د لومړۍ ربعې په پرتله په دویمه کې د ملکي وګړو په مړینه کې ۲۷ سلنه زیاتوالی مستند کړی. د ۲۰۱۹ کال په لومړۍ ربع کې مستند شوي جریانونو دوام درلود. دولت ضد عناصر لا اوس هم د زیاترو ملکي تلفاتو د پېښیدو لامل دي. دولت پلوه ځواکونو ته منسوب شوې ملکي مړینه (ټولټال تلفات نه دي) له هغې زیاته ده چې د دولت ضد عناصرو له خوا اړول شوي.

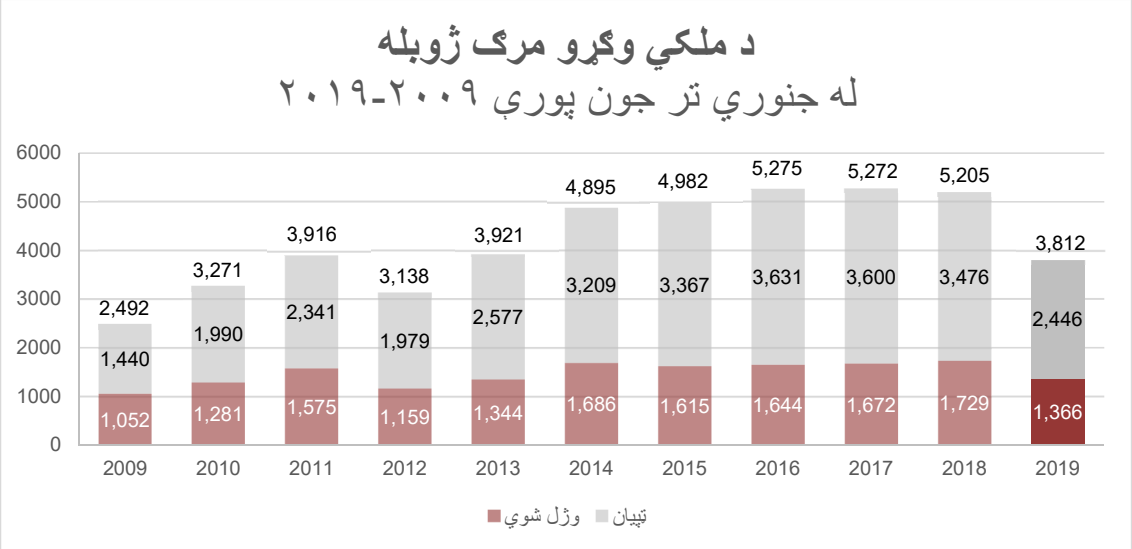

طالبان ادعا کوي چې دوي ته منسوب شوي ملکي تلفاتو کمښت د هغه احتیاطي تدابیرو له امله دی چې دوي د ملکي وګړو د خوندي ساتنې په موخه اخستي. دولت پلوه ځواکونه وایي چې د ولت ضد عناصرو له خوا ملکي وګړو کې کمښت اصلا د دوي د اغیزمن تدابیرو د اخستنې له امله دي چې د دولت ضد عناصرو بریدونه یې په شا تمبولي او په اغیزمن ډول یې د ملکي وګړو د میشت سیمې خوندي کړي.

په ټولیز ډول د ځانمرګو بریدونو او ځمکنیو نښتو له امله کموالی هغه اصلي فکتورونه وو چې د ملکي تلفاتو په عمومي کموالي کې یې ونډه درلوده په داسې حال کې چې د هوایي او چانیزو عملیاتو په پایله کې ولسي مرګ ژوبله لوړه شوې. د دولت ضد عناصرو له خوا د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو،. د ۲۰۱۸ کال په پرتله د ۲۰۱۹ کال په لومړۍ نیمایي کې دولت ضد عناصرو ته منسوب شوي ملکي تلفات ۴۳ سلنه راکم شوي، په داسې حال کې چې دولت پلوه ځواکونو ته منسوب شوي ملکي تلفات ۳۱ سلنه لوړ شوي.

د ۲۰۱۹ کال په لومړۍ نیمایي کې ځمکنۍ نښتې د ملکي تلفاتو مخکښ لامل ګڼل کیږي، چې د ټولو تلفاتو یو پر دریم برخه یې اړولې. خو له دې سره سره، دا د ۲۰۱۸ کال د لومړۍ نیمایي په پرتله ۱۶ سلنه کموالی په ډاګه کوي.[1] د انتحاري او غیر انتحاري ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو یو ځای کارونه د ملکي تلفاتو دویم مخکښ لامل و، چې

[1] د ملګرو ملتونو د امنیت او خوندیتوب ځانګړې له معلوماتو سره سم، د ۲۰۱۸ کال د ورته مودې په پرتله د ۲۰۱۹ کال د جنوري د لومړۍ او جون د ۳۰ ترمنځ د وسله والو نښتو شمېر ۱۲ سلنه راکم شوی، کوم چې د ځمکنیو نښتو له امله په ملکي تلفاتو کې د ۱۶ سلنه کموالي سره د تناسب وړ دی.

انتحاري هغه يې د ټولټال تلفاتو د ۲۸ سلنې او غير انتحاري هغه يې د ۲۰ سلنې لامل شوي.[۲] د هوايي عملياتو په پايله کې اړول شوي تلفات ۱۴ سلنه جوړوي، چې په ۲۰۱۸ کال کې د ورته مودې په پرتله د پام وړ زياتوالي ښيي.[۳]

هغه ولسي وګړي چې په کابل، هلمند، ننګرهار، فارياب او غزني ولايتونو کې ژوند کوي، تر ټولو زيات اغيزمن شوي.[٤] يوناما په شمالي او شمال ختيځو سيمو په ځانګړي ډول په بلخ، بغلان او تخار ولايتونو کې په ملکي تلفاتو کې عمومي زياتوالی او دغه راز په پکتيکا ولايت کې په ولسي مرګ ژوبله کې په ځانګړي ډول د ژوبلې په پرتله په مړينه کې د پام وړ زياتوالی ملاحظه کړی.

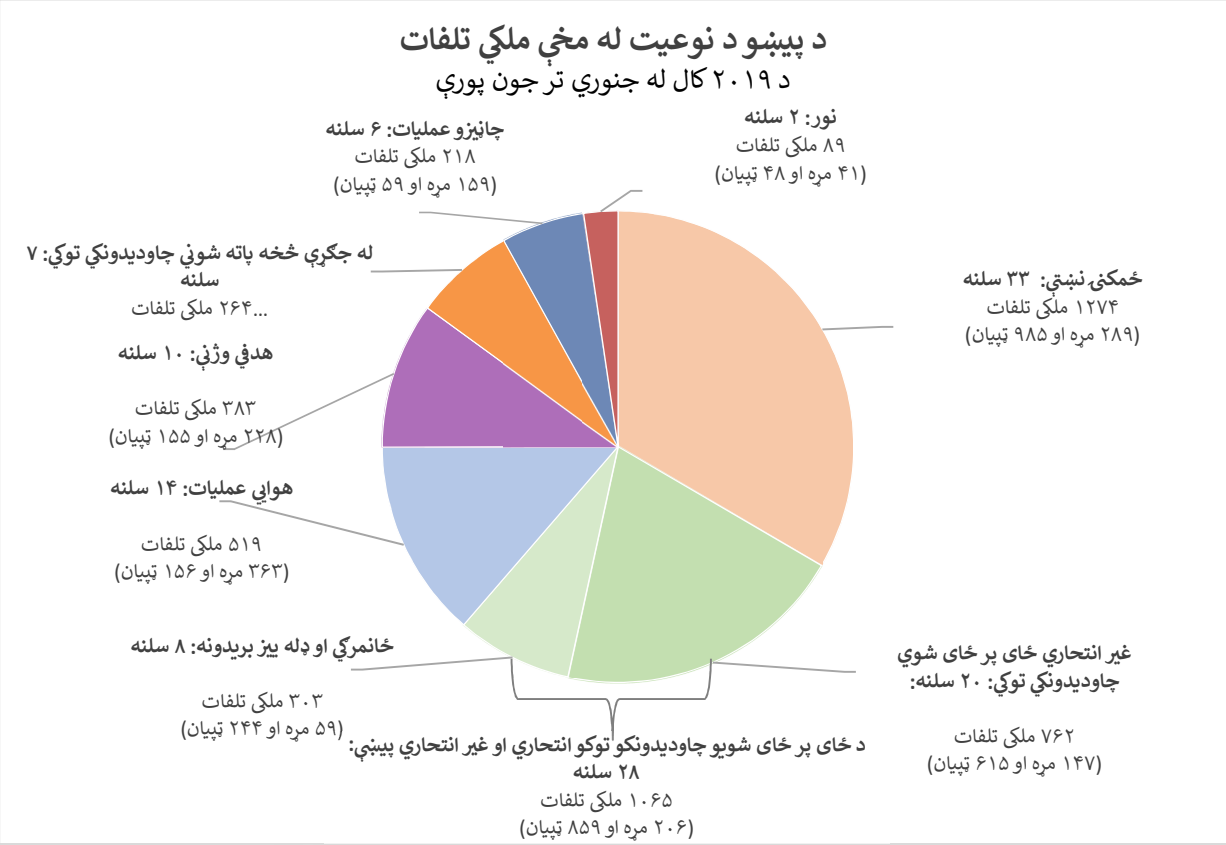

ښځې او وسله واله شخړه

ښځې لا اوس هم په افغانستان کې د وسله والې شخړې له امله په نا متناسب ډول اغيزمنې کيږي، د ژوند له لاسه ورکولو، ټپي کيدلو، د جګړې اړوند بېځايه کيدنې، اقتصادي نا امنۍ، او بنسټيزو خدمتونو ته د لاس رسي له نشتون څخه کړېږي. وسله واله جګړه دغه راز د ښځو په وړاندې نا برابري او له تبعيض ډکې کړنې زياتوي، کوم څه چې له جنسي او د جنډر پر بنسټ تاوتريخوالي سره د هغوي مخ کيدل زياتوي.
د ۲۰۱۹ کال د جنوري له لومړۍ نېټې څخه د جون تر ۳۰ پورې، وسله والې جګړې د ۴۳۰ تلفات (۱۴۴ مړي او ۲۸۶ ټپي) اړولي، چې په ۲۰۱۸ کال کې د ورته مودې په پرتله ۲۲ سلنه کموالی په ډاګه کوي. ځمکنۍ نښتې د ښځو د تلفاتو مخکښ لامل و، چې په تعقيب يې د انتحاري او غير انتحاري ځای پر ځای شويو چاوديدونکو توکو ګډه کارونه او هوايي عمليات مخکښ لاملونه ګڼل کيږي. د ښځو تلفات د عمومي ټولټال تلفاتو ۱۱ سلنه جوړوي.
دولت ضد عناصرو د موازي عدلي جوړښتونو له لارې پر ښځو د ادعا شويو "غير اخلاقي" کړنو په تور د ناقانونه سزاګانو جاري کول او دغه راز يې د هغوي هدفي وژنې جاري ساتلي. د مثال په ډول، د جنوري پر ۴ د سرپل ولايت

[۲] دا د ۲۰۱۸ کال له لومړيو شپږو مياشتو سره پرتله شوي کله چې د انتحاري او غير انتحاري ځای پر ځای شوي چاوديدونکي توکي په ګډه د ملکي تلفاتو مخکښ لامل و، چې د ټولټال تلفاتو ۴۵ سلنه يې اړولي. د ملکرو ملتونو د امنيت او خونديتوب ځانګې له معلوماتو سره سم، د انتحاري او غير انتحاري ځای پر ځای شويو چاوديدونکو توکو بريدونه ۲۰ سلنه راکم شوي، چې له امله يې د ملکي تلفاتو شمير ۵۴ سلنه راکم شوی، چې په زيان کې راکم شوی تناسب په ډاګه کوي.

[۳] د ۲۰۱۸ کال په لومړيو شپږو مياشتو کې هوايي عملياتو د ټولو ملکي تلفاتو د ۷ سلنې لامل شوي. د ملکرو ملتونو د امنيت او خونديتوب د ځانګې له معلوماتو سره سم، د ۲۰۱۸ کال په پرتله، د ۲۰۱۹ کال په لومړۍ نيمايي کې د هوايي بريدونو د شمير ۳۱ سلنه زيات شوی، په داسې حال کې چې د دې تاکتيک له امله د ملکي تلفاتو په شمير کې ۳۹ سلنه زياتوالی راغلی.

[٤] کابل: ۴۷۳ ملکي تلفات (۶۳ مړه او ۴۱۰ ټپيان)؛ هلمند: ۴۴۰ ملکي تلفات (۱۶۰ مړه او ۲۸۰ ټپيان)؛ ننګرهار ۴۰۱ ملکي تلفات (۱۶۳ مړه او ۲۳۸ ټپيان)؛ فارياب: ۲۷۱ ملکي تلفات (۸۸ مړه او ۱۸۳ ټپيان)؛ او غزني: ۱۸۶ ملکي تلفات (۷۷ مړه او ۱۰۹ ټپيان).

په سانچارک ولسوالۍ کې، طالبانو یوه ۲۵ کلنه ښځه د زنا په تور په دورو ووهله. دغه سزا د زیات شمیر خلکو په شتون کې ترسره شوه. د جون پر ۲۷، د فاریاب ولایت په قیصار ولسوالۍ کې، طالبانو یوه ۳۰ کلنه ښځه او د هغې درې کلن ماشوم په خپل کور کې د خوب پر مهال وروسته له هغې په ډزو ووژل کله چې یې خاوند، هغه په زنا تورنه کړه او په اړه یې طالبانو ته شکایت وکړ.

ماشومان او وسله واله شخړه

د ۲۰۱۹ کال په لومړۍ نیمایي کې، د جګړې اړوند تاوتریخوالي په افغانستان کې پر ماشومانو خپل بد اغیز روان ساتلي، په ځانګړي ډول د هغو ګواښونو چې هغوي ورسره له جګړې څخه د پاتې شونو چاودیدونکو توکو، پر ښوونځیو او روغتونونو د بریدونو، او د جګړې د ښکیلو خواوو له خوا د ګمارنې او کارونې د زیانمنتوب له امله مخ دي. د ماشومانو په وړاندې د بچه بازۍ په ګډون د جنسي تاوتریخوالي لپاره روان معافیت یوه جدي اندېښنه ګڼل کیږي.
یوناما د ۲۰۱۹ کال په لومړیو شپږو میاشتو کې د ماشومانو ۱۲۰۷ تلفات (۳۲۷ مړه او ۸۸۰ ټپیان) مستند کړي. دا په ۲۰۱۸ کال کې د ورته مودې په پرتله ۱۳ سلنه کموالی په ډاګه کوي. د ماشومانو د ټولو تلفاتو ۴۱ سلنه د ځمکنیو نښتو او په تعقیب یې د انتحاري او غیر انتحاري ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو د ګډې کارونې او له جګړې څخه د پاتې شونو چاودیدونکو توکو له امله رامنځ ته شوې. د ماشومانو تلفات د ټولټال عمومي تلفاتو نږدې یو پر دریمه برخه جوړوي.
ماشومان له جګړې څخه د پاته شونو چاودیدونکو توکو له امله د ملکي تلفاتو زیاتره برخه ۸۴ سلنه - جوړوي. د کال د اپریل پر ۱۴ په لغمان ولایت کې یوه ښوونځي ته څېرمه په یوه پېښه کې، له جګړې څخه پاته شوني یوې چاودیدونکې وسیلې هغه مهال اووه هلکان ووژل او اته نور یې ټپي کړل کله چې یې له نوموړې وسیلې سره په لوبو پیل وکړ. دغه تلفات له دې امله په ځانګړې ډول هېښوونکي دي ځکه چې د ماین پاکۍ د پروګرام له لارې په بشپړ ډول د مخنیوي وړ دي، د کومو لپاره چې اغیزمن شویو سیمو ته له خنډ پرته لاسرسی خورا مهم دی.
د ۲۰۱۹ کال په لومړیو شپږو میاشتو کې، یوناما د ۱۲ او ۱۷ کلونو ترمنځ د ۲۶ هلکانو ګمارنه او کارونه تایید کړې. له دغو هلکانو څخه ۲۳ یې د طالبانو له خوا د جګړې، چاودیدونکو توکو د ځای پر ځای کولو، وسلو د لیږد، جاسوسۍ او د خپلو اډو د امنیت لپاره کارول شوي. درې هلکان د افغان ملي امنیتي ځواکونو او دولت پلوه وسله والو ډلو له خوا د ساتونکو په څېر، د وسلو د لیږد، ګزمو او یا د جنسي اهدافو لپاره کارول شوي.
د ۲۰۱۹ کال د جنوري د لومړۍ او جون د ۳۰ ترمنځ، یوناما د جګړې د ښکیلو خواوو له خوا د جنسي تاوتریخوالي څلور پېښې ثبت کړي چې پنځه ماشومان په کې شامل وو. پر دوو نجونو د دولت ضد عناصرو له خوا او پر دریو هلکانو د افغان ملي امنیتي ځواکونو او دولت پلوه وسله واله ډلو له خوا جنسي تیری شوی یا د بچه بازۍ لپاره کارول شوي. د دغو پېښو په اړه د کم راپور ورکوونې په پام کې نیولو سره، دغه شمیرې په هیواد کې تر ډیره د ستونزې اصلي کچه نه منعکسوي، او که په اړه یې هم راپور ورکړل شي، د خورا سختو حساسیتونو او د قرباني او شاهدانو د ساتنې د اندېښنو له امله یې تاییدول خورا ستونزمن دي.
یوناما په تخار ولایت کې د بچه بازۍ په تور د دوو مرتکبینو د محاکمه کیدو یادونه کوي. اګر که مرتکبین د د وسله وال ځواک یا وسله والو ډلو غړي ندي خو دا محاکمه د دغه ډول جدي سرغړونو د څېړنو او عدلي تعقیب او د جزا د نوي قانون چې د ۲۰۱۸ کال په فبروري کې نافذ شوی د بچه بازۍ په اړه د نوي احکامو د تطبیقولو لپاره د چارواکو اراده په ډاګه کوي. خو له دې سره سره، لا اوس هم د بچه بازۍ په زیاترو قضیو کې معافیت یوه معموله چاره ده او قربانیان له پیغور او د ټولنې له انزوا سره مخ کیږي. یوناما دولت هڅوي څو خپلې هڅې زیاتې کړي څو د بچه بازۍ قضیې وڅېړي او مرتکبین یې ګرفتار او تر عدلي تعقیب لاندې ونیسي.

هغه پېښې چې ښوونیز او روغتیایي خدمتونه اغیزمنوي

د ۲۰۱۹ کال د جنوري د لومړۍ او جون د ۳۰ ترمنځ، یوناما ۲۵ داسې پېښې مستندې کړي چې پوهنه یې اغیزمنه کړې، او زیاتره یې د کال په لومړۍ ربع او په ځانګړي ډول د هیواد په لویدیځو، ختیځو، شمال ختیځو او مرکزي سیمو کې پېښې شوي. د طالبانو له خوا د ۲۰۱۹ کال د جنوري او اپریل ترمنځ په فراه ولایت کې د هغو بریدونو په ګډون چې په فراه ولایت کې یې د نجونو ښوونځي په نښه کړي وو، ۱۶ پېښې طالبانو ته منسوب شوي. د مثال په ډول، د اپریل پر ۱۴، په فراه ولایت کې طالبان یوه ښوونځي ته ننوتل او د چاودیدونکو توکو په وسیله یې یو ښوونځی والوزاوه. دغې چاودنې د ښوونځي ودانۍ په جدي توګه زیانمنه کړه، چې په موقت ډول یې د شاوخوا ۱۰۰۰ زده کوونکو زده کړې له خنډ سره مخ کړې. دا همدې کال کې دویم ځل و چې همدغه ښوونځي ته د طالبانو له خوا په روان کال کې اور ورته شو. طالبان دغه دواړه پېښې ردوي. د یوناما له خوا له طالبانو سره تر د خوندیتوب په اړه خبرو وروسته، په مې او جون میاشتو کې په فراه ولایت کې د ښوونځیو په ضد کومه پېښه نه ده ثبت شوې. سربیره پر دې، دوه پېښې چې پوهنه یې اغیزمنه کړې داعش/د اسلامي دولت خراسان ولایت ډلې ته ، درې پېښې افغان ملي امنیتي ځواکونو ته ، یوه پېښه نړیوالو نظامي ځواکونو ته ، او پاتې درې پېښې په ګډه ټولو ته منسوب شوي.

EMBARGOED COPY

یوناما ۳۸ داسې پېښې مستندې کړې چې روغتیایي مرکزونه او اړوند کارمندان یې اغیزمن کړي، او زیاتره یې د کال په لومړۍ ربع او په ځانګړې ډول د هیواد په ختیځو، جنوبي، او شمالي سیمو کې تر سره شوې. یوناما ۲۵ پېښې طالبانو ته، اووه افغان ملي امنیتي ځواکونو ته، دوه نړیوالو نظامي ځواکونو ته او پاتې پېښې نامعلومو دولت ضد عناصرو او ګډو منسوبوَنو ته منسوبې کړې. د مثال په ډول، د اپریل پر ۲۰، طالبانو د نورستان ولایت په څلورو ولسوالیو کې ۱۳ کلینیکونه د هغوي د خدمتونو د برابرولو په غوښتنه کې د پاتې راتلو له امله په زور وتړل. دغه کلینیکونو د مې تر ۲۴ پورې تړلي پاتې وو، او د قومي مشرانو تر منځګړیتوب وروسته بیرته پرانیستل شول. د مې پر ۱۲، طالبانو د بغلان ولایت په څلورو ولسوالیو کې ۱۱ نور کلینیکونه په زور وتړل. دغه کلینیکونه په هماغه اونۍ کې بېرته پرانیستل شول. د مې پر ۵، په زابل ولایت کې د افغان ملي پولیسو افسرانو د روغتون دوه کارمندان له دې امله ټپي کړل چې د روغتون دروازه یې زر تر زره خلاصه نه کړه چې دوي هلته د ورتګ کوښښ کولو. یو سړی د افغان ملي پولیسو له خوا په ډزو وویشتل شو او بل یې وډبول شو. پولیسو د روغتون د ودانۍ دننه د سپکو وسلو ډزې وکړې او یو ناروغ یې د طالبانو په تور ونیوه. نوموړی شخص د قومي مشرانو په منځګړیتوب یوه ورځ وروسته بیرته خوشې شو.
د اپریل پر ۱۱، طالبانو په ټول افغانستان کې د روغتیا د نړیوالې اداري او نړیوال سره صلیب (آی سي آر سي) پر فعالیتونو بندیز ولګاوه، چې له امله یې د واکسیناسیون ټول کمپاینونه بند شول. د ۲۰۱۹ کال په دویمه ربع کې هیڅ کمپاین نه دی ترسره شوی، سره له دې چې له یوه میلیون څخه زیات ماشومان د نورو وسیلو (لکه د لاس رسي نه وړ سیمو کې د ګرځنده دایمي ټیمونه له خوا واکسین او د هیواد نه تلونکي مسافرینو واکسین کول) له لارې د پولیو ضد واکسین شوي. افغانستان په نړۍ کې یو له هغو کم شمیر هیوادونو څخه ګڼل کیږي چې د پولیو ناروغي شتون لري، چې په ۲۰۱۸ کال کې یې ۲۱ پېښې او په ۲۰۱۹ کال کې یې ۱۰ پېښې راپور شوي.[۵] نهه دغه پېښې له هغو سیمو راپور شوي چې د دولت عناصرو له خوا د بندیز یا د رواني جګړې له امله د واکسینو ته لاسرسي له ستونزې سره مخ وې.

د دولت ضد عناصر

د ۲۰۱۹ کال د جنوري له لومړۍ څخه د جون تر ۳۰ پورې، دولت ضد عناصرو ۱۹۶۸ملکي تلفات (۵۳۱ مړه او ۱۴۳۷ ټپیان) اړولي، چې په ۲۰۱۸ کال کې د ورته مودې په پرتله ۴۳ سلنه کموالي په ډاګه کوي.[۶] د ځانمرګو بریدونو له امله په ملکي تلفاتو کې د پام وړ کموالي په ځانګړي ډول د داعش/د اسلامي دولت خراسان ولایت ډلې له خوا، له دغه عمومي جریان سره مرسته کړې.
یوناما د ټولو ملکي تلفاتو ۵۲ سلنه دولت ضد عناصرو ، چې ۳۸ سلنه یې طالبانو، ۱۱ سلنه یې داعش/د اسلامي دولت خراسان ولایت ډلې، او درې سلنه یې نا معلومو دولت ضد عناصرو ته منسوب کړي.

د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو انتحاري او غیر انتحاري بریدونه

دولت ضد عناصرو د ۲۰۱۸ کال په پرتله د ۲۰۱۹ کال په لومړۍ نیمایي کې د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو د لوړې کچې کم شمیر ځانمرګي بریدونه ترسره کړي، چې د دغه ډول تاکتیک څخه په ملکي تلفاتو کې د اړوند کموالي لامل شوی. د دولت ضد عناصرو له خوا د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو ځانمرګي بریدونه د ۲۰۱۹ کال په لومړۍ نیمایي کې د ۳۰۳ ملکي تلفاتو (۵۹ مړه او ۲۴۴ ټپیان) لامل شوي، چې د ۲۰۱۸ کال د لومړۍ نیمایي په پرتله ۷۹ سلنه کموالی په ډاګه کوي.[۷] طالبانو د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو نهه بریدونه ترسره کړي چې ۲۶۸ ملکي تلفات (۴۴ مړه او ۲۲۴ ټپیان)[۸] یې اړولي په داسې حال کې چې داعش/د خراسان ولایت اسلامي دولت ډلې دوه دغه ډول بریدونه ترسره کړي چې ۳۴ ملکي تلفات (۱۵ مړه او ۱۹ ټپیان) یې پېښ کړي.[۹]
په لومړۍ ربع کې د راپور شویو جریانونو برعکس، یوناما د ۲۰۱۹ کال په لومړیو شپږو میاشتو کې د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو د غیر انتحاري بریدونو له امله په ملکي تلفاتو کې کموالی مستند کړی. د دې ترڅنګ یوناما له اندیښنې سره د دولت ضد عناصرو له خوا د ناقانونه فشاري ماینونو د دوامداري بې توپیره کارونې یادونه کوي، کومه چې د ۲۰۵ ملکي تلفاتو (۵۸ مړه او ۱۴۷ ټپیان) لامل شوې او زیاتره یې طالبانو ته منسوب شوي.[۱۰] د فشاري ماینونو د پېښو له نیمایي زیاته برخه چې ملکي تلفات یې اړولي د هیواد په جنوبي سیمو کې رامنځ ته شوې. د مثال په ډول د جون پر ۱۱، پر یوې نقلیه وسیلې چې د کندهار ولایت په ډنډ ولسوالۍ کې یې سفر کاوه د طالبانو له خوا د سړک غاړې ځای پر ځای شوې فشاري ماین وچاود، چې له امله یې په موټر کې سپاره دوه نارینه ووژل شول او څلور ماشومان ټپي

[۵] دغه انټرنیټ پاڼه وګورئ:
2019-0 http://polioeradication.org/polio-today/polio-now/this-week/#weekly-country-updates-as-of-10-july-
[۶] د ۲۰۱۸ کال په لومړیو شپږو میاشتو کې یوناما د دولت ضد عناصرو ته ۳۴۵۸ ملکي تلفات (۱۱۴۲ مړه او ۲۳۱۶ ټپیان) منسوب کړي.
[۷] د ۲۰۱۸ کال د جنوري له لومړۍ څخه د جون تر ۳۰ پورې، یوناما د خانمرګو او ډله ییزو بریدونو له امله ۱۴۱۳ ملکي تلفات (۴۲۷ مړه او ۹۸۶ ټپیان) ثبت کړي.
[۸] په ۲۰۱۸ کال کې، یوناما د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو ۱۶ خانمرګي پېښې طالبانو ته منسوب کړي، چې د ۵۶۳ ملکي تلفاتو (۱۹۰ مړه او ۳۷۳ ټپیان) لامل شوي.
[۹] په ۲۰۱۸ کال کې، یوناما د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو ۱۷ خانمرګي پېښې داعش/د اسلامي دولت خراسان ولایت ډلې ته منسوب کړي، چې د ۸۱۵ ملکي تلفاتو (۲۳۴ مړه او ۵۸۱ ټپیان) لامل شوي.
[۱۰] دا په ۲۰۱۸ کال کې د ورته مودې په پرتله د ۲۰۱۹ کال په لومړۍ نیمایي کې د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو د فشاري ماینونو له امله په ملکي تلفاتو کې ۳۷ سلنه کموالی وړاندې کوي.

شول. د پولیسو چارواکو له معلوماتو سره سم، په دغې چاودیدونکي وسیله کې زیاته اندازه چاودیدونکي توکي ځای پر ځای شوي وو چې د نظامي زغروالو موټرو د ویجاړولو په موخه ایښودل شوې وه.
یوناما یو ځل بیا ټینګار کوي، چې د قرباني په وسیله فعالیدونکي د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو فشاري وسیلې د پرسونل ضد ځمکنیو ماینونو په څیر کار کوي کوم چې د پرسونل ضد ماینونو په اړه د اوټاوا تر کنوانسیون لاندې چې افغانستان یې غړیتوب لري، منع دي. دغه وسیلې په ځانګړې توګه ولسي وګړو ته زیان رسوونکې دي، څرنګه چې هغه په ذاتي ډول بې توپیره دي او هغومره چې یې د په پام کې نیول شوی نظامي هدف له لارې فعالیدل شونی ده، احتمال لري چې د یوه ملکي شخص په وسیله هم فعاله شي؛ او احتیاطي تدابیر چې هر څومره وي کافي ندي چې ولسي وګړو ته د دغو وسیلو د تمې وړ خطر کچه دې راکمه کړي. یوناما یو ځل بیا پر دولت ضد عناصرو غږ کوي چې د ملکي وګړو د غوره ساتنې د یوه کلیدي ګام په څیر د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو د ټولو فشاري ماینونو کارونه ژر تر ژره پای ته ورسوي.

د ملکي کسانو عمدي په نښه کول

یوناما په اندیښنې سره د دولتي چارواکو، قومي مشرانو، مرستندویه کارکونکو، دیني علماوو، ملایانو او د عبادت او فرهنګي ځایونو په شمول، د ملکي کسانو او ملکي اهدافو پر وړاندې دوامداره په عمدي ډول په نښه کول مستند کړي.

د ۲۰۱۹ کال د جنوري د لومړۍ او د جون د ۳۰ تر منځ، یوناما د دولت ضد عناصرو د بریدونو په نتیجه کې په کومو کې چې یې په عمدي توګه ملکیان په نښه کړي ټولټال ۹۸۵ تلفات (۳۰۶ مړیني او ۶۷۹ ټپیان) مستند کړي. په داسې حال کې چې دا د ۲۰۱۸ کال د ورته مودې په پرتله ۵۱ سلنه کموالی ښیي، یوناما په اندیښنې سره یادونه کوي چې دا بریدونه د ټولو ملکي تلفاتو د ۲۶ سلنې لامل شوي او د نیمایي څخه زیات ملکي تلفات دولت ضد عناصرو ته منسوب شوي.[11]

د ځانمرګو او غیر ځانمرګو ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو او همداراز د سپکو وسلو او لاسي بمونو د یو شمیر تاکتیکونو د کارولو په شمول، دولت ضد عناصرو د ملکیانو او ملکي جوړښتونو پر وړاندې یو شمیر بریدونه ترسره کړي. د مې په ۸، په کابل کې نږدې غرمه مهال، طالبانو د کاونټر پارټ انټرنشنل موسسې پر وړاندې په یوه ډله ییز برید کې په کوم کې چې په موټر کې د ځای پر ځای شویو چاودیدونکو توکو، سپکو وسلو او هاوانونو څخه کار اخیستل شوی، اته تنه ملکیان ووژل او ۲۷ نور ټپیان کړل. په داسې حال کې چې د قربانیانو په منځ کې د کاونټر پارټ انټرنشنل موسسې کارکونکي موجود نه وو، خو د پاملرنې د نړیوالې موسسې درې تنه د وژل شویو کسانو له جملې څخه وو. طالبانو د ټویټر او نورو عامه بیانونو له لارې د پیښې مسئولیت ومانه او ادعا کوي چې یادې موسسې "د ښځو او نارینه وو تر منځ اختلاط ترویجاوه " او د "غرب پلوه موخو د تطبیق په برخه کې یې د کابل د امنیتي ادارې او نور پرسونل سره همکاري کوله".[12]

د جون په ۲۸، د سمنګان ولایت په ایبک کې، د ریموټ کنترول په واسطه کنترولیدونکي ځای پر ځای شوي چاودیدونکي توکي چې د طالبانو له خوا ځای پر ځای شوي وو په جومات کې د جمعې د لمونځ پر مهال وچول چې په نتیجه کې یې ۱۴ ملکیان د کومو عمرونه چې د ۱۳ او ۱۸ کلونو تر منځ وو ټپیان کړل. د سرچینو په حواله، طالبانو غوښتل هغه ملا په نښه کړي ، څوک چې د علماوو د شورا غړی دی او چا چې په تیرو خطبو کې د افغان ملي او امنیتي ځواکونو ستاینه کړې وه.

د لوړې کچې د ملکي زیان په پرتله چې د ۲۰۱۸ کال دپارلماني ټاکنو د رای ورکوونکو د ثبت د بهیر پر مهال ریکارډ شوی، د ۲۰۱۹ کال په لومړۍ نیمایي موده کې، د ټاکنو پور تړلې هیڅ ملکي تلفات ندي ثبت شوي ، چې موخه یې د ولسمشرۍ د ټاکنو لپاره د رای ورکونکو د تقویتي نوملیکنې د پروسې په نښه کول وي، نه دي ثبت شوي چې تمه ده د سپټمبر په ۲۸ ترسره شي.[13] د غزني په ولایت کې چیرې چې د رای ورکونکو بشپړه نوملیکنې پروسترسره شوه، یوناما ټاکنو پورې تړلې پنځه پیښې کومو چې ټاکنیز بهیر په نښه کړ ، مستندې کړي، ټولې طالبانو ته منسوبې شوې. [14] د جون په ۱۹، د غزني په ښار کې، ځای پر ځای شوې چاودیدونکي توکي د یوه ښوونځي په انګړ کې چې د راي ورکوونکو د ثبت د مرکز په څیر کاریده وچول چې په نتیجه کې یې د افغان ملي پولیسو درې تنه کار کونکي چا چې د

---

[11] په ۲۰۱۸ کال کې، یوناما د ځای پر ځای شویو ځانمرګو چاودیدونکو توکو ۱۶ پیښې طالبانو ته منسوب کړې چې په نتیجه کې یې ۵۶۳ ملکي تلفات (۱۹۰ مړیني او ۳۷۳ ټپیان) را منځ ته شوې.

[12] د جهاد غږ، د ۲۰۱۹ کال د مې ۸، په لاندې پته د لاسرسي وړ ده: https://alemarahenglish.com/?p=45608# (وروستي خل ورته د ۲۰۱۹ کال د جولای په ۲۱ لاسرسی شوی).

[13] د رای ورکونکو د نوملیکنې تقویتي بهیر چې ولسمشریزو ټاکنو چې د سپټمبر په ۲۸ مه به ترسره کیږي ، د غزني د ولایت په استثناو چیرې د رای ورکونکو د نوم لیکنې بهیر د جولای تر اتمې وغځول شو، د هیواد په کچه د جون له ۸-۲۹ پورې ترسره شو.

[14] په غزني ولایت کې، د راي ورکونکو نوملړ د یوې اونۍ لپاره وغځول شو او د جولای په ۶ وتړل شو.

EMBARGOED COPY

رایو د مرکز ساتنه کوله، ټپیان کړل. په نورو پیښو کې د برید او د رای ورکونې د ثبت د مرکز د رییس د تښتونې په اړه ګواښونه موجود وو، څوک چې د څو ورځو لپاره د طالبانو په توقیف کې وو او وروسته بیا د قومي مشرانو په منځګړیتوب له توقیف څخه را خوشی شو. [۱۵]

د دولت د ملکي کارکونکو او ملکي شیانو په شمول، یوناما ټینګار کوي، هغه ملکیان چې په جګړو کې په مستقیم ډول برخه نه اخلي، باید هیڅکله د برید موخه ونه ګرزول شي. یوناما په کلکه د دولت ضد عناصرو څخه غوښتنه کوي چې د ملکیانو او ملکي شیانو لپاره هغه تعریف وکاروي کوم چې د نړیوال بشر دوستانه قانون سره اړخ لګوي او بیا د دولت ضد عناصرو باندې غږ کوي چې په قصدي ډول ملکي خلکو او ځایونو هدف ګرځول سملاسي ودروي.

یوناما په دوامدار ډول داسې پیښې مستندې کړي په کومو کې چې د دولت ضد عناصرو ملکي کورونه او نور ملکي شیان (ملکیتونه) د نظامي موخو لپاره کارولي. دمثال په توګه د دولت ضد عناصرو لخوا دعملیاتواوبریدونو لپاره دداسې ساحو تعینول چې ملکي وګړي او یا د دولت پلوه ځواکونو سره د نښتې پرمهال په ملکي کورونو کی پناه اخستل.

یوناما د جګړې ښکېلو خواوو ته د هغه مکلفیت بیا یادونه کوي چې د جګړې په چمتووالي او ترسره کولو کې د تفکیک د اصل درناوي وکړي، کوم چې د جګړې له ښکېلو خواوو د دې غوښتنه کوي چې د ملکي وګړو او جنګیالیو او د ملکي شیانو او نظامي موخو ترمنځ څرګند توپیر وکړي. د دغه مکلفیت مهمه برخه له برید څخه د نظامي موخو د خوندي کولو یا د نظامي عملیاتو د مخنیوي لپاره د ملکي وګړو د کارونې منع کول دي. پر دې باید ټینګار وشي چې د جګړې د ښکېل د یوه لوري له خوا د دغو اصولو په رعایت کولو کې پاتې راتلل مخالف لوري د نړیوال قانون لاندې د تفکیک، احتیاطي تدابیرو او د تناسب اصولو په تړاو له مکلفیتونو څخه نه بري کوي.

دولت پلوه ځواکونه

د ۲۰۱۹ کال د جنوري د لومړۍ څخه د جون تر ۳۰ پورې، یوناما ټولټال ۱۳۹۷ ملکي تلفات (۷۱۷ مړینې او ۶۸۰ ټپیان) دولت پلوه ځواکونو ته منسوب کړي، دا د ۲۰۱۸ کال د ورته مودې په پرتله ۳۱ سلنه زیاتوالی ښیي. [۱۶] دولت پلوه ځواکونو د ۲۰۱۹ کال په لومړۍ نیمایي کې ۳۷ سلنه ملکي تلفات اړولي. (افغان ملي امنیتي ځواکونه ۱۸ سلنه، نړیوالو پوځي ځواکونه ۱۲، دولت پلوه وسله والې ډلې ۲ سلنه او پاته برخه یې ناڅرګندو یا متعددو دولت پلوه ځواکونو ته منسوب دي). دا د ۲۰۱۸ کال په لومړۍ نیمایي کې د دولت پلوه ځواکونو له خوا د ټولو را منځ ته شویو ملکي تلفاتو د ۲۰ سلنې سره پرتله کیږي. ماموریت د ځمکنیو نښتو په پایله کې ، چې زیاتره افغان ملي امنیتي ځواکونو ته ، د هوایي بریدونو په پایله کې چې ، زیاتره نړیوالو پوځي ځواکونو ته او د تلاشي د عملیاتو په پایله کې چې، زیاتره د ملي امنیت ریاست ځانګړو ځواکونو، د خوست ژغورنې ساتندویه ځواک او په پکتیکا کې میشت شاهین ځواکونو ته منسوبیږي چې ملاتړ یې د نړیوالو ځواکونو له خوا څخه کیږي، د ملکي تلفاتو په برخه کې زیاتوالی مستند کړی.

هوایي عملیات

د متحده ایالتونو د ستراتیژۍ د یوې برخې په حیث د راپورونو د زیاتیدو په منځ کې چې موخه یې د طالبانو د مشرانو په نښه کول دي څو د یوه سیاسي جوړجاړي لپاره شرایط را منځ ته کړي، [۱۷] د ۲۰۱۸ کال د ورته مودې په پرتله د ۲۰۱۹ کال په لومړۍ نیمایي موده کې د هوایي عملیاتو په نتیجه کې ملکي تلفات په دوامداره توګه زیات شوې. د لومړۍ ربع په پرتله د ۲۰۱۹ کال په دوهمه ربع کې د دې تاکتیک په نتیجه کې هم د هوایي بریدونو د پیښو په شمیر او ملکي تلفاتو کې زیاتوالی راغلی. د ۲۰۱۹ کال د جنوري د لومړۍ څخه د جون تر ۳۰، د هوایي بریدونو په نتیجه کې ۵۱۹ ملکي تلفات (۳۶۳ مړینې او ۱۵۶ ټپیان) را منځ ته شوي، له دې جملې څخه ۱۵۰ ماشومان (۸۹ مړینې او ۶۱ ټپیان) وو. د ۲۰۱۸ کال د لومړۍ نیمایي په پرتله د دې تاکتیک په نتیجه کې د ټولو ملکي تلفاتو په برخه کې ۳۹ سلنه زیاتوالي راغلی. په داسې حال کې چې د ټپیانو په شمیر کې کموالی راغلی، د ۲۰۱۸ کال د لومړیو شپږو میاشتو په پرتله د دوو برابرو څخه زیات ملکیان وژل شوي، چې دا د دې تاکتیک مرګونی ماهیت جوتوي. یوناما د ملکي تلفاتو ۸۳ سلنه چې

[۱۵] یوناما همدارنګه د کندهار ولایت د معروف په ولسوالی کې د ۲۰۱۹ کال د جون په ۳۰ یو پیښه ثبت کړه، په کومه کې چې طالبانو د ولسوالی په اداري مرکز همغږي برید ترسره کړ. د څلورو خانمرګو موټر بم وسیلو د چاودیدو له امله په کومو کې چې چاودیدونکي توکي ځای پر ځای شوي وو، د ټاکنو د خپلواک کمیسون څلور غړي ووژل شول. د ټاکنو د خپلواک کمیسون یو غړي هم د افغان ملي پولیسو د چارواکو تر څنګ وتښتول شو. دا د یوناما تحلیل دی چې د ټاکنو د خپلواک کمیسیون غړي د برید یا اختطاف هدف نه و او پدې توګه دا پیښه په ټاکنو پورې اړونده پیښه نه دې ثبت شوې.

[۱۶] د ۲۰۱۸ کال د جنوري د لومړۍ څخه د جون تر ۳۰ ، یوناما ټولټال ۱۰۶۹ ملکي تلفات (۴۲۳ مړینې او ۶۴۶ ټپیان) دولت پلوه ځواکونو ته منسوب کړي.

[۱۷] د سیګار راپور، د سینتینیل د ازادي عملیات، د ۲۰۱۹ کال د جنوري ۱-د مارچ ۳۱، په لاندې پته د لاسرسي وړ ده:
https://www.stateoig.gov/system/files/fy2019_lig_oco_report.pdf (وروستي ځل ورته د ۲۰۱۹ کال د جولای پر ۲۱ لاسرسی شوی).

د هوايي بريدونو په پايله کې را منځ ته شوي نړيوالو پوځي ځواکونو ته، ۹ سلنه افغان هوايي ځواک ته ، او پاته اته سلنه نا پيژاندو دولت پلوه ځواکونو ته منسوب کړي.

يوناما د هوايي عملياتو په نتيجه کې د ملکي زيان د لوړې کچې په اړه ، په ځانګړې توګه د هغو عملياتو په اړه چې د افغان ځواکونو په ملاتړ په ځمکه کې ترسره کوي او په ملکي جوړښتونو بريدونه کوي، په دوامداره توګه جدي انديښنې څرګندوي. د بيلګې په توګه، د مارچ په ۲۵، د شپې په شاوخوا لسو بجو د کابل په سروبي ولسوالي کې افغان ملي پوځ او د متحده ايالتونو پوځي ځواکونو د يوه ځايي طالب قومندان په کور د تلاشي عمليات تر سره کړل چې په نتيجه کې يې د طالبانو سره ډزې تبادله شوې. د هوايي ملاتړ غوښتنه وشوه، چې په نتيجه کې يې د دريو ښځو او يوه هلک په شمول پنځه تنه ملکيان ووژل شول او د دريو ښځو په شمول څلور نور ټپيان شول. د غوڅ ملاتړ ماموريت له پيښې ژر وروسته، په يوه مطبوعاتي بيان کې ومنله چې څلور ښځې او يو ماشوم په پيښه کې وژل شوي. [18]

د مې په ۲۳ په يوه بله پيښه کې، د فراه ولايت په شيب کوه ولسوالي کې، نړيوالو پوځي ځواکونو يو هوايي بريد ترسره کړ چې د راپور سره سم يې د طالبانو يو موقعيت په نښه کړ، چې له امله يې د يوې محلي نادولتي سازمان دوه نارينه کارکونکي ووژل چې د حفظ الصحي په برخه کې يې خدمتونه وړاندې کول. دې بريد همدارنګه د ياد نادولتي سازمان ودانۍ له منځه يووړه او د پروژې يوه نقليه وسيله يې هم زيانمنه کړه.

د ملکي زيان لوړه کچه چې د دغو بريدونو په پايله کې را منځ ته کيږي هغه خطرونه په ډاګه کوي چې په ګڼ ميشتو ملکي سيمو، يا کورونو او نورو ملکي جوړښتونو کې د بريدونو د ترسره کولو سره تړلي دي. يوناما د هوايي بريدونو په نتيجه کې د ملکي تلفاتو د زياتيدونکي شمير ، د هدف نيولو د معيارونو او د ښکيلتيا څخه وړاندې د احتياطي تدبيرونو د دوامدارې بيا کتنې پر سر د ټينګار په اړه ، په خاص ډول په هغه احتمال غور کول چې ممکن په ورته تعميرونو او موقعيتونو کې دولت ضد عناصر شتون ولري په دوامداره توګه د تيرو څو کلونو په ترڅ کې خپلې انديښنې مطرح کړي.

د مخدره توکو د توليد په مرکزونو هوايي بريدونه

د ۲۰۱۷ کال په اګست کې د جنوبي آسيا لپاره د متحده ايالتونو د ستراتيژۍ د اعلان وروسته او د افغانستان کې د متحده ايالتونو د ځواکونو [19] لپاره د ښکېلتيا د قواعدو د نرمښت په تعقيب، افغانستان کې د متحده ايالتونو ځواکونو د مخدره توکو د توليد د مرکزونو په شمول چې په (عمومي توګه د لابراتوارونو په نوم يادېږي) په نښه کړل چې د دولت ضد عناصرو د عايداتو سرچينې وچې کړي.[20] يوناما وروسته د يو شمير ملکي جوړښتونو پر وړاندې چې ګمان کيده د مخدره توکو د لابراتوارونو په حيث ترې کار اخيستل کيده يو شمير هوايي بريدونه ثبت کړي، دا هوايي بريدونه ډېرې وختونه په ځمکه د مخدره توکو سره د مبارزې د عملياتو د ملاتړ په موخه د شپې پر مهال ترسره شوي.

افغانستان کې د متحده ايالتونو ځواکونو د ۲۰۱۹ کال د لومړۍ ربعې څخه وروسته څرګنده کړې وه چې د مخدره توکو د پروسس کولو د لابراتوارونو او زيرمتونونو پر وړاندې يې خپل کمپاين پای ته رسولي دي.[21] که څه هم چې د مې په پنځمه، د ورځې پر مهال، افغانستان کې د متحده ايالتونو ځواکونو د فراه ولايت د بکوا په ولسوالي کې چې د نيمروز ولايت دلارام ولسوالي ته غځيدلي د مخدره توکو د توليد د ۶۰ څخه د زياتو لابراتوارونو پر وړاندې يو شمير هوايي بريدونه ترسره کړل. د متحده ايالتونو د ځواکونو په حواله، يادو ځواکونو د ميتامفيتامينو لابراتوارونه چې د طالبانو له خوا کنترولېدل او پر مخ وړل کيدل په نښه کړل، د يادو ځواکونو په خبره په لابراتوارونو کې ټول موجود پرسونل طالب جنګيالي وو. افغانستان د متحده ايالتونو ځواکونو ارزونه کړې چې د دغه عملياتو په نتيجه کې هيڅ ملکي تلفات نه دي را منځ ته شوي.

---

[18] طلوع نيوز وګورې ، د ۲۰۱۹ کال د مارچ ۲۶، په لاندې پته د لاسرسي وړ ده:
http://prod.tolonews.com/afghanistan/five-civilians-killed-afghan-forces-operation-surobi (وروستي ځل ورته د ۲۰۱۹ کال د جولای په ۲۱ لاسرسی شوی).

[19] نيويارک ټايمز وګورې، د ۲۰۱۹ کال د جون ۶، په لاندې پته د لاسرسي وړ ده:
https://www.nytimes.com/2017/10/06/world/asia/mattis-afghanistan-rules-of-engagement.html (وروستي ځل ورته د ۲۰۱۹ کال د جولای په ۲۱ لاسرسی شوی).

[20] د متحده ايالتونو د دفاع وزارت مطبوعاتي لنډيز، د ۲۰ نومبر ۲۰۱۷، پدې پته موجود دي:
https://dod.defense.gov/News/Transcripts/Transcript-View/Article/1377753/department-of-defense-press-briefing-by-general-nicholson-via-teleconference-fr/ (وروستي ځل ورته د ۲۰۱۹ کال د جولای په ۱۶ لاسرسی شوی).

[21] د سيګار راپور، د سينتينيل ازادي عمليات، د ۲۰۱۹ کال د جنوري د لومړۍ څخه د مارچ تر ۳۱، په لاندې پته د لاسرسي وړ ده:
https://www.stateoig.gov/system/files/fy2019_lig_oco_report.pdf (وروستي ځل ورته د ۲۰۱۹ کال د جولای په ۲۱ لاسرسی شوی).

(وروستي ځل ورته د ۲۰۱۹ کال د جولای په ۲۱ لاسرسی شوی.)

EMBARGOED COPY

خو یوناما د دغه عملیاتو له امله د زیات شمېر ملکي تلفاتو په اړه متعدد راپورونه ترلاسه کړي. یوناما بکوا ولسوالۍ ته سفر وکړه ، کومه چې د طالبانو د ولکې لاندې ده. د یوناما له خوا د دغې پېښې په نتیجه کې د را منځ ته شویو ملکي تلفاتو د تاییدولو چارې روانې دي. یوناما غواړي چې د دې پېښې په اړه یو جلا راپور نشر کړي.

د تلاشي عملیات

د ۲۰۱۹ کال د جنوري د لومړۍ او د جون د ۳۰ تر منځ، یوناما د تلاشي د عملیاتو په پایله کې ۲۱۸ ملکي تلفات (۱۵۹ مړینې او ۵۹ ټپیان) مستند کړي چې له دې جملې څخه تر نیمایي زیات یې د ملي امنیت د ریاست د ځانګړو ځواکونو له خوا را منځ ته شوي. [۲۲] دا د ۲۰۱۸ کال د لومړۍ نیمایي مودې په پرتله چې کله یوناما ۱۲۲ ملکي تلفات (۹۹ مړینې او ۲۳ ټپیان) ثبت کړل، ۷۹ سلنه زیاتوالی ښیي.

یوناما د پلټنې د عملیاتو پر مهال د لوړې کچې ملکي زیانونوپه اړه په وروستي راپورونو کې زیاتې اندیښنې راپورته کړې، په ځانګړې توګه د هغو عملیاتو په اړه چې د ملي امنیت د ځانګړو ځواکونو، د خوست ساتنې ځواک، او د شاهین ځواکونو لخوا ترسره شوي. په ۲۰۱۹ کال کې، یوناما همدا راز په پکتیکا ولایت کې د تلاشي د عملیاتو په پایله کې د را منځ ته شویو ملکي تلفاتو په مستند کولو هم پیل کړي چې د دولت پلوه وسله واله ډلو لخوا ترسره شوي چې په محلي توګه د "شاهین ځواک" په نامه یادیږي چې ملاتړ یې د متحده ایالتونو د ځواکونو لخوا کیږي.

یوناما مستند کړې چې د دې ځواکونو لخوا د تلاشي په ترسره شویو عملیاتو کې د پام وړ زیات ملکي تلفات را منځ ته شوي چې د افغان ملي اردو لخوا د ترسره شویو عملیاتو په پرتله دغه عملیاتو کې د مړینې کچه لوړه وه. د ملکي تلفاتو د زیاتیدونکي شمیر سربیره، د عمدي وژنو، شکنجې او ناوړه چلند، اجباري نیونو، شتمنۍ ته په قصدي ډول زیان اړول او نورو سرغړونو په شمول، یوناما د دغو ځواکونو له خوا د بشري حقونو بوږنوونکي سرغړوني مستند کړې. د بیلګې په توګه، د فبروري د ۲۲ نیټې څخه تر ۲۳ شپې پورې، د ملي امنیت د ریاست ځانګړو ځواکونو د نړیوالو پوځي ځواکونو په ملاتړ د میدان وردګو د ولایت په دای میرداد ولسوالي په ګڼ شمیر کلیو کې د طالبانو په موقعیتونو کې د پلټنې عملیات په لار واچول. د دې عملیاتو پر مهال، ځمکنیو ځواکونو د کورونو د دروازو د له منځه وړلو لپاره چاودیدونکي توکي کارولي. دغو ځواکونو یوه ښځه او د هغې میړه، د هغوي ماشومان او خپلوان د خپلو خونو څخه را ایستلي، د پلار او مشر زوي سترګې یې ور تړلې او د کورنۍ پاته غړي یې ګاونډ کور ته دننه کړي. پلار یې د کور په پارکنګ کې د ملي امنیت د ریاست د ځانګړو ځواکونو له خوا په ډزو ووژل شو، زوی یې توقیف او کابل ته ولیږدول شو. د عملیاتو پر مهال، یو بل ملکي شخص په هماغه کلي کې د هغه په کور کې په ډزو ووژل شو.

یوناما ټینګار کوي چې د شخړې د هرې ډلې له خوا د هغو کسانو وژل چې په جګړو کې فعاله برخه نه اخلي د ژنیو د کنوانسیونونو د دریمې ګډې مادې له خوا په هر وخت او هر ځای کې په څرګند ډول منع دي او ښایي په جنګي جرمونو کې وشمیرل شي. یوناما همدارنګه ټینګار کوي چې د بشري حقونو د نړیوال قانون لاندې د یوه شخص ناقانونه وژنه د ژوند د حق څخه سرغړونه تشکیلوي. دولتونه باید د قانون د پلې کولو په عملیاتو او د ژوند د حق د ادعا شویو سرغړونو په زمینه کې چې د وسله والې شخړې پر مهال ترسره کیږي د هغوي د فعالینو له خوا د وژونکي ځواک کارول وڅیړي.[۲۳]

لکه څنګه چې په وار وار د مخه غوښتنه شوې، یوناما د افغان چارواکو څخه غوښتنه کوي څو د خوست ژغورنې ځواک او شاهین ځواکونو په شمول ټولې وسله والې ډلې او ملیشه یې ځواکونه ژر تر ژره منحل او بې وسلې کړي، یا یاد ځواکونه د ارزوني د یوه پیاوړي طرزالعمل وروسته د افغان ملي امنیتي ځواکونو د غړو سره په رسمي توګه یو ځای کړي، د ملي امنیت د ریاست د ځانګړو ځواکونو د عملیاتو په حواله، کوم چې د دولت د قوماندې د رسمي سلسله مراتبو څخه د باندې عمل کوي، د رونړوالي او احتساب چارې پیاوړي کړي او د احتساب د یقیني کولو په خاطر د بشري حقونو د سرغړونو او د نړیوال بشر دوستانه قانون ټولې ادعاوې و څیړي.

---

[۲۲] ۲۰۱۹ کال په لومړیو شپږو میاشتو کې، د ملي امنیت ځانګړي ځواکونه د ۱۱۵ ملکي تلفاتو (۷۹ مړینې او ۳۶ ټپیان) لامل شوي. یوناما دولت پلوه ملېشو، لکه د خوست ژغورني خواک او شاهین خواکونو ته د پلټنو د عملیاتو په پایله کې ۳۹ ملکي تلفات (ټولې مړینې)؛ د افغان ملي اردو لخوا د تلاشي د عملیاتو په پایله کې ۲۵ ملکي تلفات (۱۲ مړینې او ۱۳ ټپیان) نړیوالو پوځي خواکونو ته ځلور ملکي تلفات (ټول ټپیان)؛ او پاتې نور یې په ګډه بیلابیلو د دولت پلوه خواکونو ته منسوب شوي.

[۲۳] د غیر قانوني، اجباري، صحرایي اعدامونو د موثره مخنیوي او تحقیق په اړه د ملګرو ملتونو د اصولو ۹، ۱۰ او ۱۷ پراګرافونه، چې د ۱۹۸۹ کال د می په ۲۴ د اقتصادي او ټولنیزې شورا د ۶۵/۱۹۸۹ پریکړه لیک لخوا تصویب شو. د غیر نړیوالو وسله والو شخړو په اړه د ملګرو ملتونو د امنیت شورا او د عمومي غونډې پریکړه لیکونه چې د غیر نړیوالې وسله والې شخړې په اړه دي، هم وګورئ، د ټولو اړخونو غوښتنه کوي خو د بشري حقونو نړیوال قانون ته درناوی وکړي.

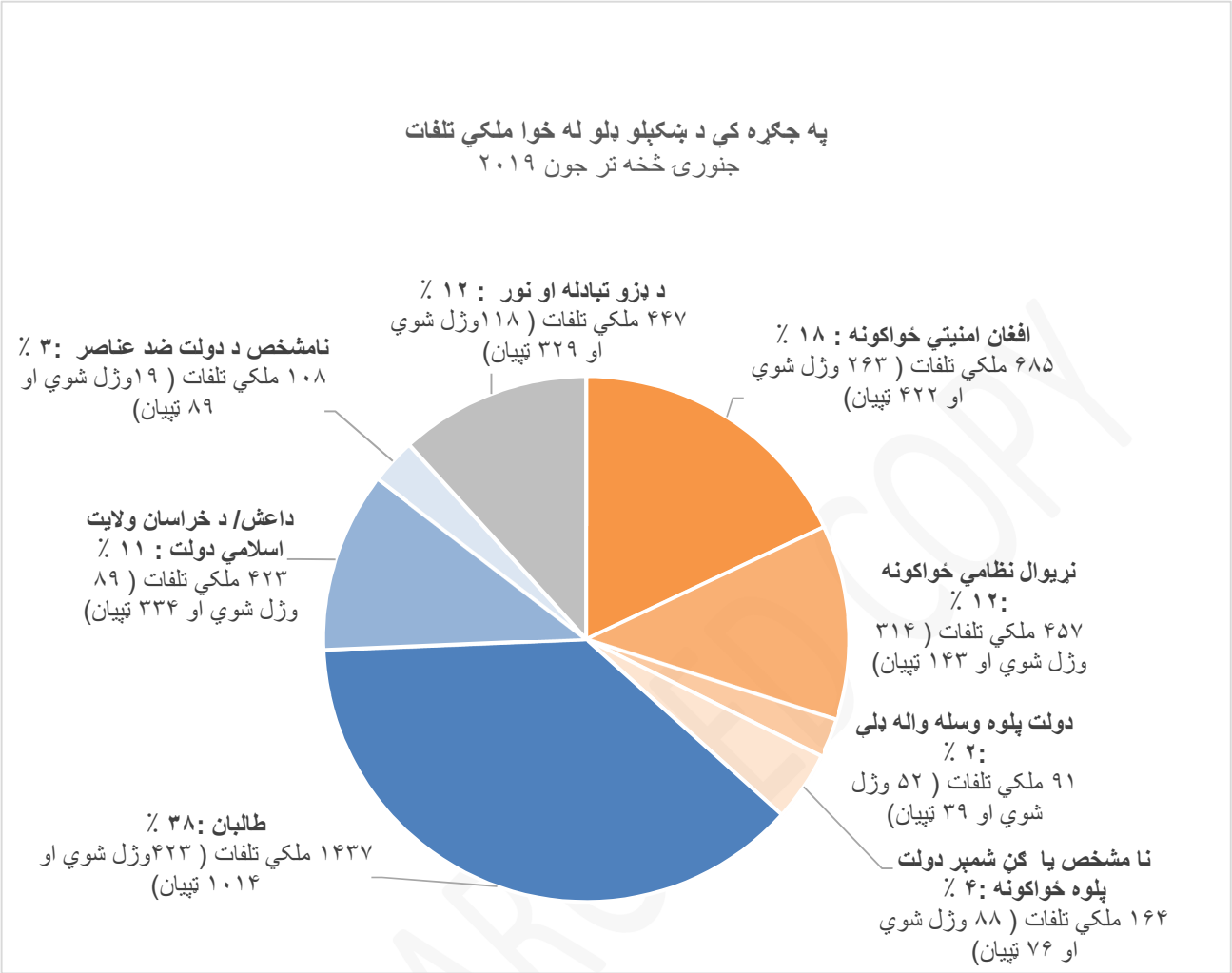

د ۲۰۰۹ کال راهيسې يوناما په سستماتيک ډول د ملکي وګړو تلفات ثبت کړي چې د افغانستان په جګړه کې ښکېلو خواو ته منسوب شوي چې د دې لپاره يو شان ميتود کارول کيږي، چې له امله يې د کال په کال د تمايلاتو تحليل او راپور ممکن شوی. د يوناما د ملکي وګړو د خونديتوب کار اصلي بنسټ نړيوال بشري حقوق قانون او نړيوال بشر دوستانه قانون اصول دي، او د دې ميتودولوجي بنسټ هم د ملګرو ملتونو د بشري حقونو عالي کمشنرۍ د غوره تعاملاتو، توصيه او لارښودونو پر بناء دی. د ملکي تلفاتو رامنځ ته کيدل د سرغړونې ترسره کيدو په مانا ندي، اما د زيات شمير تلفاتو اوښتل شايد د سرغړونو ښکارندوي وکړي يا د زيات اوښتلو نوعيت څرګند کړي. يوناما په جګړه کې د ښکېلو خواو سره لګيا ده چې د ملکي تلفاتو به اړه معلومات تر لاسه کړي. او همدغه معلومات د ملکي تلفاتو د پېښو د تحليل په مهال په نظر کې نيول کيږي. يوناما د ملکي تلفاتو د پېښو تعقيب په اړه ميتودولوجي کې توپيرونو ته پاملرنه کوي، د نړيوال بشر دوستانه قانون تفسير ته او د خبرونو د منبعو چې په ځانګړي ډول يې د ملکي تلفاتو په پېښو په نتيجه معلومولو کې مرسته کړي وی، دا چې عمومي هدف د ملکي تلفاتو د راکمولو دی، نو يوناما ژمنتيا لري چې په جګړه کې د ښکېلو خواو سره بحثونه وکړي چې ملکي خلک په ښه توګه خوندي وساتل شي.[۲۴]

[۲۴] د نور معلومات د پاره په وسلواله جګړه کې د ملکي تلفاتو خونديتوب په اړ د يوناما ۲۰۱۸ کالني راپور i او ii صفحو ته په دې ادرس مراجعه وکړئ. https://unama.unmissions.org/protection-of-civilians-reports.